

Szarka László Csaba egyéni közgyűlési indítványának
szóbeli előterjesztése

Elhangzott 2026. május 4-én, a 18. napirendi pont keretében

Az egyéni indítványomban arra szeretném kérni az akadémiakustársakat és a választott közgyűlési képviselőket, hogy tisztázzuk az Akadémián belül, ki mit ért a „tudomány” fogalom alatt. A Magyar Tudományos Akadémiának nincs definíciója a tudományra. Pedig jó lenne, ha lenne, vagy ha legalább mindannyian megismerhetnénk az eltérő értelmezések sokaságát.

E problémakörrel az éghajlatkutatásban olyasféle aggodalmakban lehet találkozni, mint pl. *„a természettudomány elfogulatlansági ideálja - az ún. value-free ideál - akadályozza a politikai klímatudományt a társadalom szolgálatában”*. Ez a tényalapú természettudomány megkérdőjelezése.

A dilemma nem csak a klímatudományban van jelen, hanem az ember-természet kapcsolatát és az emberi világot tanulmányozó összes tudományterületen, hiszen a kutatók értékrendje, vágyai és érdekei, a politikai megfontolások a következtetéseket óhatatlanul befolyásolják.

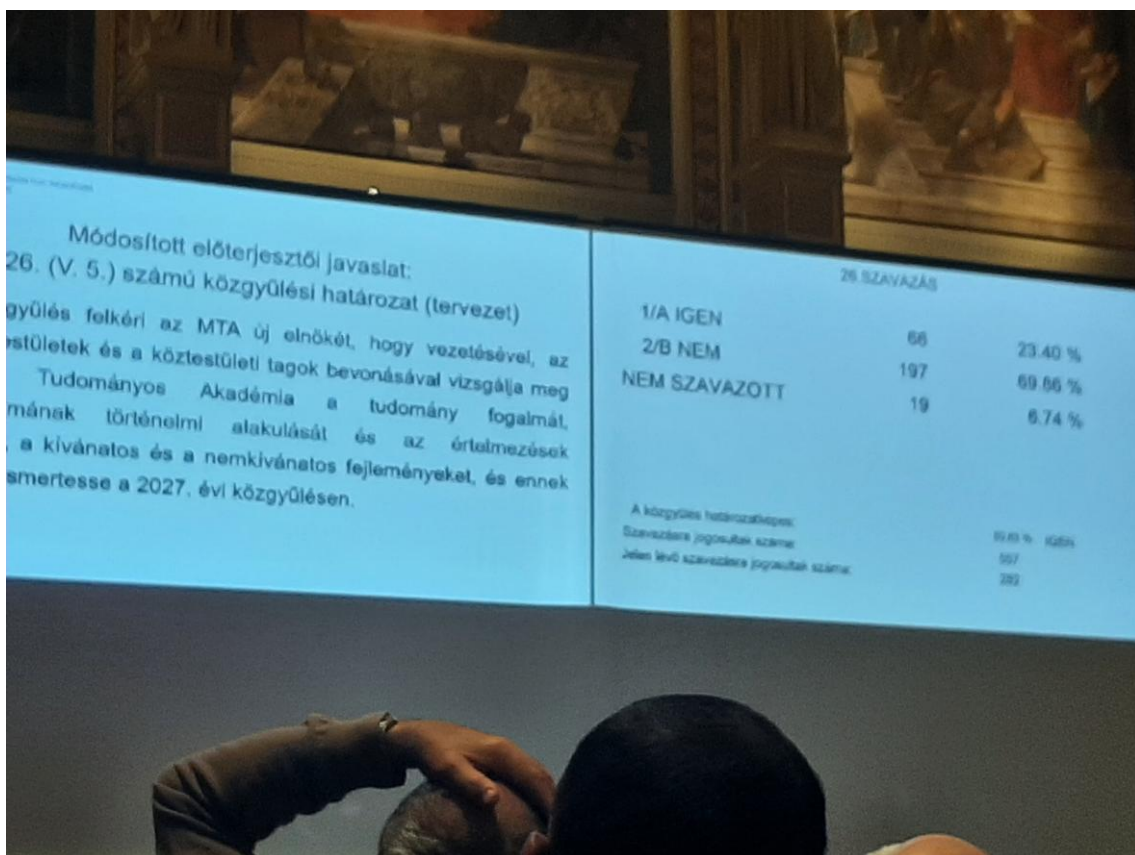
Kérem, üssék be a telefonos keresőbe a következő kulcsszavakat: science, value-free, value-oriented, és kérdezzék meg a mesterséges intelligenciát. A mai tudomány talán legnagyobb dilemmájával fognak szembesülni. Azzal, hogy a természettudomány értéksemleges (magyarul: elfogulatlan) ideálját bizonyos tudományfilozófiai irányzatok megkérdőjelezzik, és az ún. az értékalapúság (magyarul: az elfogultság) mellett érvelnek. Egyáltalán nem az a probléma, hogy ha valaki értékvezérelt tudományt művel (hiszen nyelvünk, kultúránk megvédése, műszaki alkotások létrehozása elkötelezettséget kíván) hanem az, ha valakik a politikai megfontolásokkal torzított és befolyásolt kvázi-tudományt tiszta, objektív tudományként akarják eladni. Efféle törekvésekre a 20. századból több szélsőséges példát lehet említeni: az első világháború után az Egyesült Államokban az eugenikát, a hitleri Németországban a fajelméletet, a Szovjetunióban a kommunizmust és a liszenkoizmust. És a történelem nem ért véget...

Megköszönöm a Titkárságnak az indítványomra adott osztályreakciókról szóló tájékoztató összeállítását. Köszönöm, hogy a 11-ből hat tudományos osztály lehetségesnek tartotta, két osztály pedig konkrétan érzékelte az indítványban felvetett probléma létezését. Ez összesen nyolc osztály a 11-ből. Kellő tisztelettel és figyelemmel olvastam el az egyéni indítványomat ellenző három tudományos

osztály (Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, Filozófiai és Történettudományok Osztálya, Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya) érveit, és sajnálattal tapasztaltam, hogy e három osztály éppen a probléma lényegét kerüli ki, úgy tűnik, a létezését nem ismeri el. Lehet, hogy csak félreértésből?

Elfogadom, hogy a Közgyűlés az írásban benyújtott indítványom első három pontjáról, egyben szavazzon. Kérem a tisztelt Közgyűlést, hogy indítványomnak a lényegéről szavazzanak, arról, ami a módosított javaslatban, a kivetítésben szerepel:

A 200. közgyűlés felkéri az MTA új elnökét, hogy vezetésével, az akadémiai testületek és a köztestületi tagok bevonásával vizsgálja meg a Magyar Tudományos Akadémia a tudomány fogalmát, jelentéstartalmának történelmi alakulását és az értelmezések sokféleségét, a kívánatos és a nemkívánatos fejleményeket, és ennek eredményét ismertesse a 2027. évi közgyűlésen.

A szavazás eredménye: 66 igen (23,40%) 197 nem (69,66%), nem szavazott: 19